

---

7. *De som kom etterpå*

Fra 1901 og frem til slutten av den annen verdenskrig økte den australske befolkning fra 3,7 millioner til 7,6 millioner. Det representerte en fordobling av befolkningen på 45 år. I de følgende førti år skjedde det en ytterligere fordobling av folketallet. Om lag tre fjerdeparten var immigranter. Det var et sosialt eksperiment uten like å få føyd alle disse nye menneskene inn i samfunnet uten altfor store sosiale problemer, og slik at systemet ikke brøt sammen på grunn av mangel på boliger, skoler, transport, offentlige tjenester og alt det andre som et moderne samfunn er avhengig av. Nyinnflyttere kom fra mer enn hundre forskjellige land og brakte med seg like mange eller flere oppfatninger av hvordan deres fremtidige liv burde være. Den offisielle australske immigrasjonspolitikken kunne sammenfattes i ordet «assimilasjon». Den innebar at de nye borgerne pent måtte ta av seg gamle slitte frakker av nasjonale holdninger og kulturell identitet, og iføre seg sommerskjorter «made in Australia». Det var ikke tilfeldig når norsk-australieren Jens Lyng skrev, at «Nordics made admirable colonists» fordi de liknet så mye på de britiske og derfor raskt ble assimilert uten å skape problemer for det australske samfunn.

I dag er det ikke assimilasjon, men «multikulturalisme» som står i fokus. I festtaler hevdes det at Australia er det eneste multikulturelle samfunn i verden og det sammenliknes ofte med et bilde i mosaikk hvor de ulike etniske bitene føyer seg

inn i en vakker helhet. Går man tallene litt nærmere etter i sømmene viser det seg dog at hele tre fjerdeparter av innvandrerne i tiden før den annen verdenskrig kom fra England, Irland og Ny Zealand, og allerede hadde en bred felles anglofil bakgrunn. Blant de senere innflytterne kom over én million fra England. Av de andre landene var det bare åtte land som hver eksporterte mer enn 50.000 innbyggere til Australia. Og det var mindre enn fem prosent av nykommerne som ikke kunne snakke engelsk. Likevel ble det mange og ulike kulturelle strømninger å forholde seg til. Australia sto da overfor det gamle dilemma å enten tvinge alle inn i den dominerende kultur eller å la de tusen blomster blomstre. I midten av 60-årene bestemte man seg for å legge vekt på det siste.

De forsagte

Den første immigrasjonsbølge av ikke-anglofile som kom etter den annen verdenskrig, besto av 170.000 flyktninger som hadde mistet sine hjemland. Det var først og fremst polakker, jugoslaver og folk fra de baltiske land som kom nedover. De fikk økonomisk støtte til kjøp av billett, og Australia sto frem som det store, snille landet som rakte ut en hjelpende hånd. Men det var nok også andre motiver til stede. Det var ikke bare at behovet for ny arbeidskraft fortsatt var stort. Australske politikere hadde også fått nye bekymringer etter krigen. Det var tydelig at det ikke var lett å forsvare et tynt befolket kontinent. Behovet for å styrke forsvaret var stort, særlig om det skulle komme til krig med de nordlige naboer. Man ivret derfor for å få masser av nye immigranter – og nye soldater. Slik kan gamle kriger skape nye kriger.

Den neste bølgen av immigranter besto av ungarere, tsjekkere og flere polakker. Den tredje bølgen var ikke flyktninger, men var sammensatt av tyskere, nederlendere, italienere og grekere som snudde ryggen til fattigdommen i etterkrigstidens

Europa for å prøve lykken i det nye landet. Innimellom kom det drypp av asiater og folk fra Midt-Østen. Den fjerde bølgen besto av vietnamesiske flyktninger som i tusenvis strømmet til Australia. Mange var båtflyktninger og mange kom illegalt inn ved å ta seg over havet på egen hånd. Ett år kom det nesten 180.000 immigranter. Det tilsvarer hele Bergens befolkning – om man nå kunne tenke seg å flytte denne regntunge by nedover til sol og varme.

Men omkring en femtepart av immigrantene snudde og reiste tilbake til sine hjemland etter et par år i det fremmede landet. Lykken lå likevel ikke i «the lucky country».

Mange av de som kom var fattige, og mer enn to millioner fikk hjelp til billetten av de australske myndigheter. Spesielt var man gavmild overfor britene. Likevel var det en heller billig arbeidskraft for vertslandet. De første årene etter krigen var behovet for ufaglært arbeidskraft større enn for faglært, så immigrantene måtte jobbe som ufaglærte arbeidere uten hensyn til tidligere utdanning og arbeid. De ble sendt ut i ødemarken med hakke og spade og måtte etter kontrakten holde seg der ute i to år. Senere ble det større etterspørsel etter faglærte arbeidere og etter akademikere. Heller ikke de kostet Australia stort, for deres opplæring og utdanning var allerede betalt av hjemlandet. Det har vært hevdet at den lave standarden i australske utdanningsinstitusjoner skyldtes at myndighetene foretrakk å hente ferdig utdannet arbeidskraft fra utlandet heller enn å investere i høyskoler og universiteter i Australia.

Men fra myndighetenes side var det også en bevisst politikk å satse på faglært arbeidskraft fra anglofile land og ufaglært arbeidskraft fra de andre europeiske land. Det var et middel til å opprettholde den britiske dominansen i befolkningen og sikre den anglofile kulturen. Det ble antatt at de som ikke hadde noen utdanning ville ha lettere for å gli inn i det australske samfunnet og kunne legge igjen sin nasjonale bagasje. Australierne lot de intellektuelle sitte igjen i flyktningeleirene av frykt for å få inn kulturelle fremmedelementer, og ga bare de som

ikke hadde utdanning innreisetillatelse. Det berettes om at australske «talentspeidere» faktisk gikk enda et skritt videre og valgte sine immigranter blant de ufaglærte som var blonde og blåøyde.

Undersøkelser av fattigdom i befolkningen har da også vist at mange av Australias fattige var å finne blant de ikke-anglofile innflyttere. Det var de som ikke klarte – eller ikke fikk anledning til – å bruke de sjanser til å klatre oppover som lå i det australske samfunn. De var fattige og ufaglærte når de kom, og stilte med dobbelt handikap når de måtte begynne på bunnen av samfunnet. Et ekstra handikap var det å ikke mestre engelsk og å ikke kunne ta seg fram i samfunnet på egen hånd. Dersom immigrantene i tillegg ikke hadde familie, slektninger eller en etnisk gruppe å holde seg til, økte sannsynligheten for at de ville falle utenfor også i økonomisk sammenheng. De som kunne, brukte hele familien som en ressurs og åpnet i fellesskap små butikker, delte på en drosjeløyve eller drev med litt gatehandel. De var mindre opptatt av fritid og levestandard enn australiere flest, og tok de jobbene australierne ikke ville ha. Mønsteret er mye det samme som vi ser blant innvandrere i Norge i dag.

Antallet immigranter steg og falt etter behovet i Australia og med skiftende regjeringer. På slutten av 60-tallet nådde immigrasjonen nye høyder og i begynnelsen av 70-årene falt den kraftig. Diskusjonen om hvor mange immigranter Australia kunne absorbere og hvem som skulle få komme inn, var da som nå ett av de få politiske temaer som hele befolkningen var opptatt av. I 1973 kom Whitlam-regjeringen med en immigrasjonspolitik som ikke lenger skulle diskriminere i forhold til rase, farge eller nasjonalitet. Det skulle i stedet legges vekt på utdanning og om de som søkte om innreisetillatelse allerede hadde pårørende i Australia. Selv om prinsippene var nye, så førte de i praksis til at hvite europeere fortsatt ville få den høyeste immigrasjonskvoten.

Stort sett foretrakk immigrantene å bo i samme nabolag som

immigranter som kom fra deres eget land eller aller helst fra samme område eller by. Første generasjons innflyttere foretrakk også å gifte seg innenfor sin egen etniske krets og å oppdra barna etter hjemlandets normer. I Queensland reiste de indiske sikhene sine egne templer og i Melbourne finner vi i dag den nest største greske by i verden. Bare Athen er større. I Melbourne kan en vandre fra en italiensk bydel, til en vietnamesisk eller en kinesisk bydel. Grensene er markerte. Man ville ikke ane at man var i Australia om man bare lyttet til språket og så på restaurantene, butikkene og kirkene.

Mellom de forskjellige bydelene og mellom ulike etniske grupper er det en rivalisering som undertiden kan slå ut i vold. Men det har vært overraskende liten rasediskriminering i et land som så lenge var besatt av tanken på å holde kontinentet rent og hvitt. De fredelige forhold kan ha sammenheng både med den fredelige sameksistensen som australiere mestrer, og at det til nå har vært en materiell overflod som har gitt nok til de fleste. Men den manglende rasediskriminering kan også ha sammenheng med at noen av de tidlige asiatiske innvandrere var velstående og høyt utdannede mennesker som fikk innpass i de øvre sjikt av den australske befolkning. De hadde med seg kapital og initiativ som det ble satt pris på, og en del av normene for holdninger til ikke-hvite ble nok lagt allerede den gang. Den lave arbeidsløsheten førte også til at det ikke var nødvendig å knives om arbeidsplassene slik vi har sett det i andre land. Det gjenstår å se om rasediskrimineringen vil øke nå som arbeidsledigheten har økt til åtte prosent.

Den første generasjon av innflyttere var stort sett forsiktige i sin framferd. De kunne tross alt deporteres om de ikke oppførte seg pent de første fem årene. Politisk helte de som oftest til den konservative siden, selv om de kom fra lag av befolkningen i sine hjemland hvor det kunne ha gjort seg bra med en sosial revolusjon. De fant seg i å bo i brakker eller dårlige leiligheter med altfor høye husleier. De tok de dårligst betalte jobbene og aksepterte at de måtte stå utenfor det politiske liv. Kanskje var

de takknemlige over å få bo i det nye landet. Kanskje ble de allerede fra starten av kuet av immigrasjonsmyndigheter, arbeidsgivere og huseiere.

Behovet for identitet

Men etter hvert ble det så mange immigranter at de begynte å opptre samlet for å få bedre boliger og utdannings- og helsetilbud som var tilpasset deres behov. Framfor alt ville de gjerne ha større respekt for sine nasjonale og kulturelle særtrekk, og få lov til å bevare mer av sin opprinnelige identitet. For første gang ble dogmet om at det var innflytterne som alltid skulle tilpasse seg utfordret offentlig.

Til å begynne med ble kravene feid til side som utidige. Men to forhold talte til immigrantenes fordel. Politikerne var bekymret over at så mange immigranter angret seg og returnerte til sine hjemland. Teorien om at det var immigrantene det var noe galt med, var vanskelig å opprettholde når tusener av nykommere snudde i døren fordi tilværelsen som annenklassede australske borgere likevel ikke fristet. Samtidig var det blitt så mange nye australiere som var født i utlandet at «the migrant vote» var blitt en maktfaktor de politiske partiene var nødt til å ta hensyn til ved valgene. I midten av 60-årene ble det oppnådd bred politisk enighet om å legge om den rådende assimilasjonspolitikken og gi rom for en ny politikk basert på *multikulturalisme*. Heretter ville de forskjellige etniske grupper få anledning til å holde sin opprinnelige kultur vedlike. Multikulturalismen skulle komme til uttrykk gjennom økonomisk støtte fra det offentlige til etniske skoler og kirker, og det skulle bli undervist i de større etniske gruppernes kultur og språk i de offentlige skolene. Nye skoler som underviste i hjemlandenes historie og litteratur ble satt i gang, og etniske kirker fikk økonomisk støtte til å utvide eldreomsorg og velferdstiltak for sine egne. Utover 70-årene startet kringkastingen å sende etniske pro-

grammer. For den som for eksempel var kommet fra Jugoslavia var det nå mulig å høre både australske nyheter og nyheter fra Jugoslavia på serbo-kroatisk, og å lytte til intervjuer fra hjemlandet, historier for de små og foredrag om alt fra økonomi til dyrking av skjell langs Adriaterhavets kyster. I dag er det 58 slike etniske programmer og en multikulturell TV-stasjon (Channel 28). Det er også et skandinavisk program, og annenhver uke er det øremerket for den lille kolonien av norskattede. I tillegg finnes det mer enn hundre etniske aviser som utgis på kommersiell basis. Det multikulturelle understrekes ved alle offisielle anledninger, og er blitt en del av det nye Australias varemerke.

Derfor er det kanskje litt ironisk at 2. generasjon behersker engelsk bedre enn de mestrer foreldrenes opprinnelige språk, mens 3. generasjon flytter ut av de etniske bydelene og gifter seg på tvers av etniske skillelinjer. De ser på seg selv som australiere mer enn som medlemmer av en etnisk minoritet, og er på full fart inn i områder av det australske samfunn som var forbeholdt australiere med engelsk bakgrunn. De har ikke trang til å lete etter sine røtter, slik vi ser det i USA, men vet hvor de kan finne dem og ser seg om etter nye utfordringer. Kanskje de trenger enda en generasjon for å finne tilbake. Min venn Les, australier i 4. generasjon og med irske forfedre, har gitt sine barn irske navn og synes han må reise til Belfast for å undervise en stund, som en del av hans solidaritet med fortiden.

Den nåværende immigrasjonspolitikken gir rom for en kvote på omkring 95.000 nye innflyttere hvert år. Det gis fortrinn til unge som snakker engelsk som har den type utdanning Australia til en hver tid trenger. Det gis også preferanse til dem som kan bringe inn kapital og har planer om å sette i gang et eller annet lønnsomt foretak. For tiden er det 10.000 immigranter i året som kommer inn under denne kategori. Det er først og fremst Hongkong-kinesere som har tatt til å flytte sine forretningsinteresser ut fordi de regner med at de vil få dårligere vilkår når Kina tar over Hongkong. Det vanlige mønster synes

Den vakre Warath (telopea speciosissima) er blomsten til delstaten New South Wales. Den kan bli 3 meter høy, og blomsterhodet består egentlig av mange små blomster. Nå trues planten på grunn av forurensning fra Woollongong, Newcastle og Sydney.

å være at en sønn blir sendt i forveien for å få sin utdanning ved et australsk universitet, og slik etablerer en base for familien. Sør-afrikanske forretningsmenn har også vist stor interesse for australsk statsborgerskap, men stiller i en annen kategori fordi de ikke får tillatelse til å eksportere kapital. Immigrasjonen omfatter også et familieforeningsprogram som tillater de som allerede er kommet til Australia å bringe foreldre og andre nære slektninger til landet. De må i så fall garantere økonomisk for sine pårørende i ti år for at eldre og folk uten arbeid ikke skal bli til byrde for den australske stat. En stadig større andel av immigrantene består nå av pårørende. I tillegg er det et program som sørger for at politiske flyktninger fortsatt skal få innpass.

Labor og de konservative partiene har ulike oppfatninger av hvor mange nye immigranter som bør slippes inn. De konservative er tilhengere av å øke tilgangen på arbeidskraft for å presse lønningene. Labor har gjennomgående vært mer restriktiv fordi fagforeningene ikke har ønsket økt konkurranse om arbeidsplassene. Men forskjellene mellom de to fløyene er ikke store når det kommer til konkrete tall. Nyere forskning har vist at innfødte og immigranter i liten grad konkurrerer om de samme jobbene, og at immigrantene faktisk har bidratt til både å skape nye arbeidsplasser og til å øke den økonomiske vekst for landet som helhet. Dette er i overensstemmelse med oppgaver fra OECD som viser at den økonomiske veksten i de industrialiserte land i de senere årene først og fremst er skapt gjennom etableringen av små tiltak som gjerne sysselsetter bare en eller to personer.